могутнє почуття, яке не піддається логічному розумінню, при цьому оцінюється внутрішнє та інтуїтивне підґрунтя вибору об'єкту любові.

Не дивлячись на те, що «любов» знаходиться в залежності від матеріальних статків та віку людини, її неможливо створити штучно або придбати за допомогою матеріальних цінностей.

Слід також відмітити той факт, що певна частина пареміологічного корпусу є спільною для багатьох європейських мов. Дослідження та викладання таких концептів – духовних універсалій як «любов» грає важливу роль у вирішенні такої актуальної задачі як комунікація між представниками різних народів та культур, виходячи з того, що мову слід вивчати в нерозривній єдності зі світом та культурою народу, для якого вона є рідною. У зв'язку з цим **перспективними** є подальші дослідження з метою порівняння паремій різних мов, зокрема англійської та української у контексті культурних особливостей та постійних змін у мовних картинах світу представників цих націй.

Література

Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языков.- М., 1999.-654с. *Залевская А.А.* Психолингвистический подход к проблеме концепта. Методологические проблемы когнитивной лингвистики: Сб. науч. тр. Под ред. И. А. Стернина. - Воронеж: ВГУ, 2001.-543с. *Кубрякова Е.С., Демьянков В.З., Панкрац Ю.Г., Лузина Л. Г.* Краткий словарь когнитивных терминов. - М., ИПО «Лев Толстой», 1996.-245с. *Москвин В.П.* Классификация метафор. Языковая личность: культурные концепты: Сб. науч. тр. ВГПУ, ПМПУ. – Волгоград – Архангельск: Перемена, 1996.-с.103-113. *Савенкова Л.Б.* Русская паремиология: семантический и лингвокультурологический концепты. – Ростов-н-Д.: Изд-во Рост Ун-та. 2002.-240с. *American English*. Longman Dictionary of American English.- NY: Longman, 1997.-935p. *Apperson G.L.* The Wordsworth Dictionary of Proverbs. – Wordsworth Edition Ltd., 2006.-656p. *CODP* .The Concise Oxford Dictionary of Proverbs.- Oxford University Press. Third edition, 1998.-400p. *Fergusson Rosalind.* The Penguin Dictionary of Proverbs. Over 6000 proverbs.-London: Claremont Books, 1995.-331p. *Macmillan.* English dictionary for advanced learners. International Student Edition.-Macmillan Publushers Limited/Bloomsbury Publishing Pls., 2002.-1692p. *Webster.* Webster's Third New International Dictionary of the English Language Unabridged. Springfield, Mass.: Merriam-Webster, 1993.-1150p. *Webster's Collegiate.* Webster's New Collegiate Dictionary.- Springfield, Mass.: G.&C. Merriam Company, s.a., 1981.-1532p.

СЕМЕНЧУК А.Б.
(Запорізький нац. ун-т)

ФРЕЙМОВА СТРУКТУРА АНГЛОМОВНИХ КОНЦЕПТІВ ТЕРОРИЗМ, АНТИТЕРОРИЗМ

Мова акумулює практичне знання і досвід людини, відбиваючи численні соціально-економічні і політичні потрясіння. Переробка, збереження і подальше використання цієї інформації відбувається в мозку людини у вигляді *концептів.* Концепти розглядаються лінгвістами як „базові одиниці ментальної репрезентації" [Ніконова 2007, с. 162-163]. Концепти не є абстрагованими, „відокремленими" один від одного, навпаки, вони взаємодіють між собою, утворюючи певні системи. Як відомо, системою прийнято вважати таке інтегроване ціле, суттєві властивості якого формуються через взаємозв'язки частин [Наумова 2005, с. 89]. Тобто концептуальна

система, утворена внаслідок певних взаємовідносин між концептами, що входять до її складу, репрезентує уявлення про світ, дійсність і результати внутрішнього рефлективного досвіду людини „у вигляді структурованих й упорядкованих знань" [Селіванова 2006, с. 261].

Концептуальні системи включають концептуальні сфери (домени), під якими вчені розуміють сукупність концептів нації, етносу, народу [Лихачев 1997, с. 280-281]. Іншими словами, концептосфера являє собою поєднання певним чином організованих і упорядкованих у свідомості ментальних одиниць, що репрезентують інформацію. У рамках нашого дослідження ми аналізуємо концептосферу ТЕРОРИЗМ – АТИТЕРОРИЗМ, що поєднує два антагоністичні концепти, взаємозв'язок і взаємодія яких фактично ґрунтуються на засадах діалектичного закону про єдність і боротьбу протилежностей.

У фундаментальних працях провідних вчених представлені різні методики аналізу концептів, до прикладу, метафоричний, польовий, фреймовий тощо. Для розгляду концептосфери ТЕРОРИЗМ – АНТИТЕРОРИЗМ найбільш релевантним вважаємо метод фреймового аналізу, суть якого полягає в тому, що будь-яка ситуація може бути представлена у вигляді моделі. Т. ван Дейк визначає фрейм як одиницю знань, побудовану навколо певного поняття [Dijk 1995, с. 385]. Зауважимо, що за допомогою фрейма можна продемонструвати увесь спектр зв'язків між концептами, які аналізуються в рамках тієї чи іншої ситуації.

Фрейм являє собою структуру, що репрезентує стереотипні, типізовані ситуації у свідомості людини і призначену для ідентифікації мовної ситуації, яка ґрунтується на такому ж ситуативному шаблоні [Кочерган 2003, с. 154-155]. Слід підкреслити, що фрейм унаочнює складові поняття і явища сфери, що вивчається, організовуючи соціальні явища у певні схеми. Значну увагу вивченню фреймових структур як способу репрезентації знань приділяли такі вчені, як Жаботинська С., Кусько К., Мінський М. та інші.

Метою нашої статті є аналіз фреймової структури концептосфери ТЕРОРИЗМ, АНТИТЕРОРИЗМ. До основних завдань слід віднести структурну репрезентацію концептів ТЕРОРИЗМ, АНТИТЕРОРИЗМ, виявлення їх основних елементів і існуючих між ними зв'язків.

Зазначимо, що досліджувана нами концептосфера являє собою біполярну концептуальну конструкцію, модель якої утворена на основі двох концептів ТЕРОРИЗМ, АНТИТЕРОРИЗМ. Зокрема, ми репрезентуємо їх семантичну структуру і виявляємо сукупність лінгвальних засобів їх актуалізації в сучасній англійській мові. Зазначені вище концепти відіграють важливу роль, беручи участь у категоризації певного фрагменту картини світу. Зміст концептів ТЕРОРИЗМ, АНТИТЕРОРИЗМ охоплює усю сукупність знань про феномен тероризму. Мовне вираження цих концептів включає сукупність мовних одиниць, що номінують і описують їх.

Як ми уже зазначали, аналіз структури концептів ТЕРОРИЗМ, АНТИТЕРОРИЗМ відбувався з позиції фреймової теорії. Вчені виокремлюють базові типи фреймових структур, до яких відносять предметно-центричний, акціональний, посесивний, таксономічний, компаративний фрейми. Концепти ТЕРОРИЗМ, АНТИТЕРОРИЗМ представляємо у вигляді трьох з наведених вище п'яти універсальних типів фреймів, які демонструють загальні закономірності вербалізованої інформації: *предметно-центричний* (охоплює кількісні, якісні, буттєві, локативні і темпоральні параметри), *акціональний* (учасники подій отримують аргументовані ролі, а зв'язки між ними виражаються за допомогою дієслів „діє"/„робить"), *компаративний* (формує зв'язки, тотожності).

Перш, ніж представити складові елементи фреймової структури досліджуваних нами концептів, вважаємо за потрібне підкреслити їх тісний взаємозв'язок, оскільки

обидва ці концепти не можуть існувати один без одного і є, водночас, причиною і наслідком прояву іншого. Особливо тісний взаємозв'язок спостерігається між такими складовими елементами фрейма, як *Суб'єкт* і *Об'єкт діяльності*, оскільки *Суб'єкт терористичної діяльності*, що охоплює осіб, причетних до терористичної діяльності, водночас виступає *об'єктом антитерористичної діяльності* і навпаки, *суб'єкт антитерористичної діяльності*, тобто органи і особи, які відповідають за впровадження заходів профілактики та боротьби з тероризмом і його наслідками, виступає *об'єктом терористичної діяльності*.

Іншими словами, *наслідком* терористичної діяльності є боротьба з нею, тобто тероризм породжує антитероризм. З іншого боку, дії операторів антитерористичної діяльності викликають протест у тих, проти кого ведуться і, тим самим, спричиняють агресивну реакцію, тобто нові терористичні акції. У зв'язку з тим, що кожний з концептів є, водночас, і причиною, і наслідком іншого, фреймова модель зв'язку концептів ТЕРОРИЗМ, АНТИТЕРОРИЗМ носить циклічних характер. Однак її не слід розглядати як замкнену модель, де все ніби рухається по колу, не допускаючи жодних змін. Зміст концепту взагалі постійно змінюється, відбиваючи „континуальність, плинність світу" [Гусєва 2006, с. 18].

Складовими елементами (слотами) фреймової структури концептів ТЕРОРИЗМ, АНТИТЕРОРИЗМ виступають:

- *Суб'єкти терористичної/ антитерористичної діяльності* – особи, причетні до тероризму, з одного боку, і особи, що причетні до антитерористичної діяльності, з іншого.
- *Об'єкти терористичної/ антитерористичної діяльності* – ті, проти кого направлена діяльність терористів/ органів боротьби з тероризмом.

У структурі зазначених вище слотів ми, у свою чергу, виділяємо три підслоти – *Індивідуальні суб'єкти*, *Групи/Організації*, *Країни/Регіони*, які репрезентують рівень застосування дій та імплікують кількість причетних до цього осіб.

- *Інструменти терористичної/ анритерористичної діяльності* – засоби здійснення терористичних акцій з одного боку, і засоби й заходи по боротьбі з тероризмом з іншого. Цей слот розглядається нами не лише як самостійна складова фрейму концептів ТЕРОРИЗМ, АНТИТЕРОРИЗМ, але й як проміжна ланка між слотами *Суб'єкти терористичної/ антитерористичної діяльності, Об'єкти терористичної/ антитерористичної діяльності,* оскільки він демонструє характер стосунків між цими складовими елементами фрейму.
- *Локус* – характеристики з боку терористів і „антитерористів" місця скоєння терористичної акції;
- *Хронос* – темпоральні характеристики терористичної акції/ антитерористичних заходів.

У предметно-центричному фреймі активними слотами виступають: ХТОСЬ ІСНУЮЧИЙ, РОБИТЬ ЩОСЬ, ТУТ-ЗАРАЗ. Слот ХТОСЬ називає особу, що займається діяльністю (терористичною чи антитерористичною). Слот РОБИТЬ ЩОСЬ описує дії осіб, які займаються діяльністю (терористів чи тих, хто веде боротьбу з тероризмом), що є невід'ємною частиною ситуації. Слот ТУТ-ЗАРАЗ демонструє існування учасників подій (причому з обох сторін) в певних просторово-часових рамках.

Стосунки між *суб'єктом* і *об'єктом терористичної/ антитерористичної діяльності,* що водночас виступають у двох ролях – „агресор" і „жертва", можна представити у вигляді акціонального фрейма: АГЕНС, ПАЦІЄНС, ІНСТРУМЕНТ.

Розглянуті вище два фрейми відбивають різновиди відносин суміжності: зв'язок між їх складовими був обумовлений тим, що предмети мають пені характеристики та

впливають один на одного. В уяві людини такі відносини сприяють появі метонімічних рухів від одного вербалізованого концепту до іншого [Горобець 2007, с. 27], які відображаються в компаративному фреймі ХТОСЬ є (як) ХТОСЬ/ЩОСЬ – подібність, тотожність. Таке зближення є асоціативний зв'язок, який є присутнім в концептуальній метафорі.

У мові фрейми являють собою „систему лексем", „лексичні ряди", елементи яких номінують окремі частини понятійних структур [Кусько 2001, с. 210]. Виходячи з аналізу фактичного матеріалу, можна виділити певні варіанти заповнення слотів фреймових структур досліджуваних концептів ТЕРОРИЗМ, АНТИТЕРОРИЗМ. Так, слот ХТОСЬ концепту ТЕРОРИЗМ в англійській мові заповнюється такими класами лексем: а) загальні назви: *terrorist, suicide-homicide bomber, suicide killer, shahid, jihadist, mujahideen, martyr, 9/11 pilot;* б) символічні ономастичні одиниці: *Bin Laden, Atta, al-Qaeda, Taleban* тощо.

Вважаємо доцільним звернути увагу у наведених прикладах на аксіологічний компонент змісту лексичних одиниць, що набувають позитивного чи негативного забарвлення в залежності від того, хто їх використовує (тобто яка із сторін конфлікту). Наприклад, лексема *jihadist* (особа, яка проповідує і здійснює політику джихаду) має позитивний зміст на Сході і чітко окреслене негативне забарвлення у країнах західного світу.

Лексичне наповнення слоту РОБИТЬ ЩОСЬ представлене такими лексичними одиницями, як, на приклад, *to kill, to bomb, to suicide-bomb*. Подібне наповнення відбиває жорстокість, агресивність терористів, чіткість виконання заради досягнення поставлених цілей. Слоти ТУТ-ЗАРАЗ представляють зв'язок скоєного терористичного акту з певними локативно-темпоральними характеристиками – місцем і часом події. Фактичний матеріал засвідчує вибір часу (*9/11, 3/11, 7/7, 21/7*) і продуманий вибір місця (*World Trade Center, Madrid trains, London Underground*) для скоєння терористичної акції – щоб була уражена якомога більша кількість людей, а сама подія отримала широкий резонанс в межах країни або цілого світу.

Наповнення слотів акціонального фрейма репрезентує стосунки між *суб'єктом* і *об'єктом* терористичної діяльності, де кожна із сторін є, водночас, і „агресором", і „жертвою", маючи такий вигляд – АГЕНС (лексичне заповнення співпадає зі слотом ХТОСЬ), ПАЦІЄНС (*terrorist* – відносно США та їх союзників, *near enemy, far enemy, Great Satan*), ІНСТРУМЕНТ (*bomb, suicide belt, suicide vest, weapons*). Слот компаративного фрейма ТЕРОРИСТ є (як) ХТОСЬ/ЩОСЬ має таке заповнення: *Dr. Jihad, Mrs. Anthrax.*

Концепт АНТИТЕРОРИЗМ ми представляємо у вигляді трьох фреймів – предметно-центричного, акціонального, компаративного. Так, у предметно-центричному фреймі слот ХТОСЬ ІСНУЮЧИЙ називає оператора антитерористичної діяльності, перш за все це коаліції, об'єднання країн (*coalition of the willing*), спеціальні органи боротьби (*anti-terror unit, anti-Bin Laden Room*). Слот РОБИТЬ ЩОСЬ описує діяльність операторів антитероризму. Крім суто військових дій (*war on terror*), сюди входить прийняття спеціальних законопроектів (*Antiterror Act, PATRIOT Act*), проведення превентивних заходів (*VISIT-US Program*).

Слот ТУТ демонструє учасників подій в певних просторових рамках, причому як на „своїй" території, тобто у власних країнах, так і території супротивника (*axis of evil countries*). Ми не виділяємо слот ЗАРАЗ, тобто темпоральні характеристики, у фреймовій структурі концепту АНТИТЕРОРИЗМ, оскільки активна антитерористична діяльність ведеться з 2001 року і неможливо виділити окремі дати, коли це відбувається.

Стосунки між суб'єктом (оператор антитерористичної діяльності) і об'єктом (терорист) представлені у ***акціональному фреймі***, лексичне заповнення слотів якого

таке: АГЕНС (*coalition of the willing*), ПАЦІЄНС (*axis of evil, evildoers, jihadists, terrorists*), ІНСТРУМЕНТ (*war on terror*). Слот компаративного фрейму АНТИТРОРИЗМ є (як) ХТОСЬ має заповнення: *Great Satan, Small Satan.*

Вважаємо доцільним ще раз звернути увагу на специфіку фреймової ситуації, що ілюструє взаємовідносини концептів ТЕРОРИЗМ, АНТИТЕРОРИЗМ. На нашу думку, ці концепти, що є, за своєю суттю, антагоністичними, слід вважати *діалектично-зрощеними*, тобто такими, що перебувають у нерозривному зв'язку, не можуть існувати один без одного, на відміну від таких пар, як „добро" – „зло", „кохання" – „ненависть" і т.д., що є концептами-опозитами. *Зрощений* характер концептів ТЕРОРИЗМ, АНТИТЕРОРИЗМ відбиває, по суті, філософський закон про єдність і боротьбу протилежностей.

Література

Горобець І.С. Мовні засоби відтворення концепту ЗЛОЧИНЕЦЬ у сучасній американській художній прозі та газетній публіцистиці: Дис. ... кандидата філол. наук: 10.02.04. – Донецьк, 2007. – 239 с. *Гусева П.Т.* Концепт как основная единица в теории межкультурной коммуникации // Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Серія: Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – Харків: Константа. – 2006. – № 741. Вип.50. – С. 18-20. *Кочерган М.П.* Загальне мовознавство: Підручник. – К.: Видавничий центр „Академія", 2003ю – 464 с. *Кусько К.Я.* Фреймові стратегії у різножанровому іноземномовному дискурсі // Мови, культури та переклад у контексті європейського співробітництва: Зб. Наукових праць. – Київ: КНУ, 2001. – С. 210-214. *Лихачев Д.С.* Концептосфера русского языка // Русская словесность. От теории словесности к структуре текста: Антология. – М.: Академия, 1997. – С. 280-287. *Наумова Н.Г.* Англомовний комерційний контракт: лінгвопрагматичний та лінгвокогнітивний аспекти: Дис. ... кандидата філол. наук: 10.02.04. – Запоріжжя, 2005. – 212 с. *Ніконова В.Г.* Трагедійна картина світу в поетиці Шекспіра: Монографія. – Д.: Вид-во ДУЕП, 2007. – 364 с. *Селіванова О.О.* Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716 с. *Dijk T.A. van* On macrostructures, mental models, and other inventions: A brief personal history of the Kintsch-van Dijk theory // Discourse Comprehension: Essays in Honor of Walter kintsch. – L.: Hillsdale, 1995. – P. 383-410.

СЕРДЮК А.М.
(Бердянський держ. пед. ун-т)

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ КОНЦЕПТУ

Сучасне зарубіжне та вітчизняне мовознавство характеризується стрімким розвитком когнітивної лінгвістики. Цим зумовлена актуальність досліджень у галузі когітології, зокрема, у вивченні теоретичних засад опису ключових понять цього розділу мовознавства, серед яких концепт є одним із головних.

На сьогодні спостерігається інтенсивний розвиток різноманітних підходів до вивчення концептосфери мови. Варто відзначити, що досить чітко вже визначено предмет і завдання когнітивної лінгвістики, розроблено певні методики концептуального аналізу та класифікації концептів, зроблено опис досить великої кількості концептів. Все ж, не зважаючи на всі досягнення лінгвокогітології, результати наукових досліджень різних теоретико-лінгвістичних шкіл характеризуються певними протиріччями.

Враховуючи ситуацію, що склалася, ми поставили собі за мету дослідити у нашій розвідці різноманітні підходи та напрямки у вивченні концепту та способів концептуального аналізу.

Так, О.Ю. Балашовою виокремлюються два підходи у вивченні концепту: 1) лінгвокогнітивний (О.С.Кубрякова, З.Д.Попова, І.А.Стернін, В.М.Телія та ін.); 2)